

K výskytu *Catabrosa aquatica* Beauv. a *Cyperus fuscus* L. v okrese Topoľčany

On the occurrence of *Catabrosa aquatica* Beauv. and *Cyperus fuscus* L. in the district of Topoľčany

JÁN RIPKA

Gogol'ova 1882/B 20, 955 01 Topoľčany

The article discusses on occurrence of *Catabrosa aquatica* Beauv. and *Cyperus fuscus* L. in the district of Topoľčany found by reservoirs near villages Horné Štitáre and Bodok.

Pri terénnom botanickom výskume umelých vodných nádrží v topoľčianskom okrese na jar a v lete v roku 1997 sme zaznamenali masový výskyt druhov *Catabrosa aquatica* a *Cyperus fuscus* na zaujímavom, krátkodobo jestvujúcom stanovišti pri obci Horné Štitáre.

Nomenklatúra taxónov je zjednotená podľa Dostála a Červenku (1991, 1992).

Vodná nádrž (VN) H. Štitáre bola po poškodení hrádze asi 15 rokov mimo prevádzky. Presný dátum odstavenia nádrže sa nám nepodarilo zistiť. Každoročne sa v nej zvyšovalo množstvo nánosov, ktorých hrúbka v roku 1996 dosiahla pri hrádzi až 6 metrov. Na celej ploche (0,03 km²) sa vyvinul porast s dominanciou *Phragmites australis*. S postupným vysychaním vrchných vrstiev nánosov nalietali do porastu aj iné jednorôčné a trváce druhy: *Anthriscus sylvestris*, *Atriplex patula*, *A. prostrata*, *Bromus sterilis*, *Cirsium arvense*, *Descurainia sophia*, *Equisetum arvense*, *Fallopia convolvulus*, *Galium aparine*, *Geranium robertianum*, *Lactuca serriola*, *Lamium maculatum*, *Melandrium album*, *Poa annua*, *Ranunculus repens*, *Sonchus arvensis*, *Tanacetum vulgare*, *Urtica dioica* (a mnoho ďalších bylín) a vtrúsené dreviny: *Populus alba*, *Salix alba*, *S. cinerea*, *S. fragilis*, *S. purpurea*, ktoré dosahovali výšku približne 3 metre.

Vo februári 1996 sa začali práce na sprevádzkovaní nádrže. Za účelom odvodnenia boli vykopané do nánosov viaceré kanály približne do hĺbky pôvodného dna. Najširší z nich (± 6 m) bol výkop, ktorý prechádzal stredom nádrže v smere pretiekajúceho potoka. Po čiastočnom preschnutí boli v roku 1996 ešte odstránené nánosy v asi 50 m širokom páse v priestore pri hrádzi. Informácie o stave vegetácie z roku 1996 nie sú. Na jar 1997 bol zistený nasledovný stav. *Catabrosa aquatica* lemovala potok tečúci dnom v šírke asi 3 m na každej strane v dĺžke približne 100 m. Šírka porastu v tejto časti bola daná šírkou vyhlbeného kanála. Smerom k hrádzi, kde už boli nánosy tiež odstránené, sa šírka zväčšovala a pri hrádzi bola približne 50 m. Na celej ploche dobre zásobenej vodou boli jedince *C. aquatica* veľmi dobre vyvinuté. Dosahovali dĺžku 150 cm, boli nasiaknuté vodou, krehké, poľahnuté, v kolienkach zakoreňovali a samotný porast tak nebol vyšší ako 80 cm a vzhľadom k svojej hustote bolo uplatnenie ďalších druhov prakticky vylúčené. Len ojedinele boli prítomné hygrofilné druhy *Glyceria fluitans*, *Ranunculus sceleratus* a *Veronica anagallis-*

aquatica.

Zápis 1: Nitrianska pahorkatina, Horné Štitáre, VN asi 2 km J od obce, 185 m n. m., plocha 10 m², pokryvnosť E₁ 100%, výška 80 cm; dno nádrže, substrát piesočnato-hlinitý, veľmi mokrý až bahnitý, J. Ripka, M. Zaliberová, 31. 5. 1997. E₁: *Catabrosa aquatica* 5, *Ranunculus sceleratus* (+), *Veronica anagallis-aquatica* (+).

Na miestach so suchším substrátom bol porast redší, s vyšším počtom druhov (zápis 2) a *Catabrosa aquatica* nebola taká mohutná ako v predchádzajúcom zápise.

Zápis 2: Nitrianska pahorkatina, Horné Štitáre detto, plocha 16 m², pokryvnosť E₁ 100%, výška 60 cm; dno nádrže, substrát hlinitý, vlhký nie mokrý, J. Ripka, M. Zaliberová, 31. 5. 1997. E₁: *Catabrosa aquatica* 5, *Myosotis laxiflora* 1, *Rumex maritimus* 1, *Alopecurus aequalis* +, *Veronica anagallis-aquatica* +.

Z fytoocenologického hľadiska sa pravdepodobne jedná o asociáciu *Catabroso-Polygonetum hydropiperis* Poli et J. Tx. 1960. Z doterajších terénnych skúseností možno povedať, že to bol najrozsiahljší súvislý porast z tejto asociácie zaznamenaný na Slovensku (Zaliberová in verb.). V topoľčianskom okrese sme našli *Catabrosa aquatica* ešte na jednej lokalite s podobným charakterom, ale jednalo sa len o pár jedincov (Horné Obdokovce, zazenená vodná nádrž zarastená *Typha latifolia*). Jarolímek et al. (1997: 41) uvádzajú, že asociácia *Catabroso-Polygonetum hydropiperis* sa najčastejšie vyskytuje vo flyšových oblastiach S a SV Slovenska v submontánnom stupni. Zistenie plošne tak rozsiahleho porastu v Horných Štitároch upozorňuje na to, že asociáciu možno očakávať na podobných stanovištiach aj v iných územiach JZ a J Slovenska.

V Horných Štitároch sme pozorovali ešte jeden zaujímavý druh. Na začiatku leta minulého roku sa začalo s odstraňovaním nánosov v ľavej časti nádrže. V septembri 1997 sme na tomto mieste zaznamenali dobre vyvinutý, rozsiahly porast s dominantným druhom *Cyperus fuscus*. Substrát bol glejovitý, mokrý, na mnohých miestach stagnovala voda aj na povrchu (rôzne drobné priehlbiny). Floristické zloženie dokumentujú zápisy 3 a 4.

Zápis 3: Nitrianska pahorkatina, Horné Štitáre, VN asi 2 km J od obce, 185 m n. m., plocha 16 m², pokryvnosť E₁ 80%, výška 20 (-50) cm; dno nádrže, substrát hlinitý (glej), mokrý, J. Ripka, M. Zaliberová, 6. 9. 1997. E₁: *Cyperus fuscus* 4, *Typha latifolia* 2b, *T. angustifolia* 2a, *Juncus articulatus* 2a, *Berula erecta* 1, *Juncus inflexus* 1, *Epilobium parviflorum* 1, *Lycopus europaeus* 1, *Persicaria lapathifolia* 1, *Ranunculus sceleratus* 1, *Rumex maritimus* 1, *Veronica anagallis-aquatica* 1, *Artemisia vulgaris* +, *Butomus umbellatus* +, *Ceratophyllum demersum* +, *Chamomilla recutita* +, *Chenopodium polyspermum* +, *Epilobium hirsutum* +, *Lythrum salicaria* +, *Veronica beccabunga* +, *Persicaria lapathifolia* subsp. *brittingeri* +, *Potentilla reptans* +, *Ranunculus repens* +, *Salix fragilis* juv. +, *Scrophularia umbrosa* +.

Zápis 4: Nitrianska pahorkatina, Horné Štitáre detto, plocha 20 m², pokryvnosť E₁ 70%, výška (10-) 20 (-50) cm; dno nádrže, substrát hlinitý (glej), vlhký až mokrý, J. Ripka, M. Zaliberová, 20. 9. 1997. E₁: *Cyperus fuscus* 4, *Atriplex prostrata* 2a, *Persicaria lapathifolia* 2a, *Potentilla supina* 2a, *Rumex maritimus* 2a, *Scrophularia umbrosa* 2a, *Lycopus europaeus* 1, *Agrostis* cf. *stolonifera* +, *Alisma plantago-aquatica* +, *Alopecurus aequalis* +, *Berula erecta* +, *Carex hirta* +, *Epilobium hirsutum* +, *E. parviflorum* +, *Equisetum palustre* +, *Eupatorium cannabinum* +, *Juncus articulatus* +, *J. inflexus* +, *Myosoton aquaticum* +, *Phragmites australis* +, *Populus nigra* juv. +, *Salix fragilis* juv. +, *Sonchus asper* +, *Typha latifolia* +, *Veronica beccabunga* +, *Chenopodium polyspermum* r, *Symphytum officinale* juv. r.

Cyperus fuscus (pár trsov) bol v topoľčianskom okrese nájdený ešte na obnaženom dne VN pri obci Bodok.

Domnievame sa, že väčšie množstvo semien oboch druhov pretrvávalo dlhší čas v latentnom štádiu pod nánosmi a až po ich odstránení a vplyvom priaznivých vlhkostných pomerov dostali šancu k vyklíčeniu, plnému rozvoju až opätovnému

vysemeneniu. Vodná nádrž Horné Štitáre bola daná do prevádzky v októbri 1997 a tak stanovište na jej dne k dnešnému dňu už nejestvuje.

PodĎakovanie: Za pomoc pri práci v teréne a cenné rady ďakujem RNDr. Marici Zaliberovej, CSc.

Literatúra

Dostál J. & Červenka M., 1991, 1992: Veľký kľúč na určovanie vyšších rastlín 1, 2. SPN, Bratislava.

Jarolímek I., Zaliberová M., Mucina L. & Mochnacký S., 1997: Rastlinné spoločenstvá Slovenska. 2. Synantropná vegetácia. Veda, Bratislava.